

וכיון שנכנית ירושלים — בא דוד. שנאמר:
 "אחר ישובו בני ישראל [לארץ ישראל],
 ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם". להכי
 אמרינן הכא ברכת "את צמח דוד עבדך
 מהרה תצמיח".

יח-א

וכיון שבא דוד — באתה תפלה. דקיימא לן
 [במס' סנהדרין, דף כ' ע"ב], דמצוה להעמיד
 מלך לפני בנין בית המקדש. וכיון שנאמר:
 "והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית
 תפלתי", ו"הר קדשי" — היינו בית
 המקדש, על כרחך שכבר בא בן דוד מקודם.
 להכי אמרינן הכא, אחר ברכת "צמח דוד",
 את ברכת "שמע קולנו".

וכיון שבאת תפלה — באת עבודה. שנאמר
 בסיפא דקרא דלעיל: "עולותיהם וזבחייהם
 לרצון על מזבחי". שהקדים דוד תפילה,
 שהיא עבודה שכלב — לעבודת מזבח²⁶.
 להכי אמרינן בתר ברכת תפילה — ברכת
 "רצה וכו' והשב את העבודה וכו'".

וכיון שבאת עבודה — באתה תודה. שנאמר:
 "וזבח תודה יכבדני". חזינן תודה — בתר
 זביחה היא, וזביחה — עבודה היא. להכי
 אמרינן הכא "מודים".

ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה?

דכתיב: "וישא אהרן את ידיו אל העם

ויברכם, וירד מעשות החטאת והעולה
 והשלמים".

ומקשינן: אם כן, אימא לברכת כהנים קודם
 עבודה?

ומתרצינן: לא סלקא דעתך, דכתיב: "וירד
 מעשות החטאת וגו'". דמי כתיב "לעשות"?
 הא "מעשות" כתיב, דמשמע שכבר עשה
 העבודה, אם כן, ברכה בתר עבודה היא!

ומקשינן: ולימרה לברכת כהנים אחר
 העבודה, וקודם הודאה?

ומתרצינן: לא סלקא דעתך, דהא כתיב:
 "וזבח תודה", משמע דתודה בתר עבודה
 היא.

ותמהינן: מאי חזית דסמכת אהאי קרא
 ד"וזבח תודה"? סמוך אהאי קרא ד"וירד
 מעשות וגו'", דמשמע דברכה בתר עבודה,
 וקודם הודאה היא!?

ומתרצינן: מכל מקום, מסתברא דעבודה
 והודאה חדא מילתא היא, דאף הודאה —
 עבודת המקום היא, ולהכי לא מפסקינן
 ביניהו בברכת כהנים.

ומה ראו לומר ברכת שים שלום — אחר
 ברכת כהנים?²⁷

אמאי לא תקנו ברכת שים שלום קודם ברכת
 כהנים, דהא לא אפשר, שהרי עד כאן, כל
 הברכות היו על סדר המקראות! אלא, שאלת
 הגמ' היא, מה ענין ברכה זו בכאן, אמאי לא
 סיימו את התפילה בברכת כהנים?
 ועיי' בטורי אבן, שכתב כדברי הריטב"א.

ועיין בתוס'.

26. וכך מצינו גם אצל שלמה בנו בבנין בית
 המקדש, שמתחילה התפלל על כל צרה שלא
 תבא, ואחר כך כתיב: "ויזבח שלמה וגו' זבח
 לה' בקר כ"ב אלף וגו'". מהרש"א.
 27. כתב הריטב"א, דאין כוונת הגמ' לשאול,

דכתיב בתר ברכת כהנים: "ישמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם". וברכה דהקדוש ברוך הוא — שלום היא. שנאמר: "ה' יברך את עמו בשלום".²⁸

ותמהינן: וכי מאחר דמאה ועשרים זקנים, ומחם כמה נביאים, תקנו כבר תפלה על הסדר, שמעון הפקולי מאי הפדיר?

ומתריצין: בתר דתקנו זקנים תפלה — שכחום, וחזר שמעון הפקולי וסדרם.²⁹

מכאן ואילך, לאחר שתקנו שמונה עשרה ברכות אלו — אסור לספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא בקביעות ברכה.³⁰

דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב: "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו"? למי נאה למלל גבורות ה' — למי שיכול להשמיע כל תהלתו, והרי אין מי שיכול להשמיע כל תהלתו!³¹ לכך אין להוסיף לספר בשבח המקום מדעתו, אלא רק מה שתקנו

על הסדר?!

ותירצו הראשונים [תוס', ריטב"א, רשב"א, ועוד], דכוונת הגמ' התם, דברכות אמצעיות אינן כג' ראשונות וג' אחרונות, דבהו חוזר לראש השלשה כשטעה באחת מהן, ואילו באמצעיות, חוזר לאותה ששכח וגומר ממנה ולמטה הכל כסדר [וכן הוא ברמב"ם פ"י מהל' תפילה הל"א].

אמנם ברש"י שם פירש, דהאי דאמרינן דאין להם סדר, היינו, דאם דילג ברכה אחת מהן, אומרה במקום שזוכר. ועיי' עוד בבעל המאור ובהשגות הראב"ד שם.

30. כך כתב רש"י. וכתב המהרש"א [ד"ה המספר], דאין כוונתו שדווקא בברכה בפני עצמה אסור, אבל להוסיף שבחים בברכה שבי"ח ברכות — שרי, דהא מוכח לקמן [כ"ה ע"א] דאפילו בהכי — אסור להוסיף. אלא כוונת רש"י, דהא דאסור להוסיף — היינו דווקא בברכה. אבל בלא ברכה כלל — שרי.

31. בגמ' בברכות [ל"ג ע"ב] איתא: "ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא, אמר: האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעוז והיראוי החזק והאמין והודאי והנכבד. המתין לו עד דסיים. כי סיים, אמר ליה: סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך? למה לי כולי האי? אנן הני תלת

וביאר, דאגב שביארה הגמ' סדר שאר הברכות, אמרה נמי טעם לסידור ברכת שים שלום.

28. הכי איתא בויקרא רבה [פרשה ט']: "ר' מני דשאב ור' יהושע דסכנין בשם ר' לוי: גדול שלום! שכל הברכות וטובות ונחמות שהקב"ה מביאין על ישראל — חותמין בשלום. בק"ש: "פורס סוכת שלום", בתפלה: "עושה שלום", בברכת כהנים: "וישם לך שלום". ומשמע מהתם, דגם בחול מסיימין: הפורס סוכת שלום. וכתב הריטב"א, דבאמת הנוסח אחד הוא, בחול ובשבת. אלא שכשתקנו אותם פסוקים שאחר כך, דהיינו "יראו עינינו" [שאומרים בחול], שינו את החתימה בחול ל"שומר עמו ישראל לעד". אבל הביא שם, שהרמב"ן היה נוהג לחתום תמיד בשלום, כמו בשבת. ועיי' בטור או"ח סי' רס"ז. ובזוהר [בראשית מ"ח א'] איתא, דבחול מסיים ב"שומר עמו ישראל לעד", ובשבת אומר "ופרוס". והכי איתא התם: "ולא בעינן לצלעה על נטירו [בשבת], כגון: שומר את עמו ישראל לעד אמן, דהא דא ביומא דחול אתתקן, דעלמא בעיא נטירו, אבל בשבת, סוכת שלום אתפריסא על עלמא".

29. הקשו הראשונים, הא איתא בגמ' בברכות [ל"ד ע"א]: "ורב אסי אמר: [ברכות] אמצעיות אין להם סדר", והכא אמרינן שתקנו כל הברכות

חכמים³².

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדאי — נעקר מן העולם³³. שנאמר: "היסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבלע".

והכי דריש ליה לקרא: היסופר כל שבחו של מקום אם ארכה בדברי שבח? ³⁴ ואם בכל זאת אמר לעשות כן — "כי יבלע"!

דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא, ואמרי לה: איש כפר גבור חיל: מאי דכתיב: "לך דומיה תהלה"?

דסמא דכולה, מבחר כל הסממנים —

משתוקא, שלא להרבות בדברים. והיינו קרא ד"לך דומיה תהלה".

כי אתא רב דימי, אמר: אמרי במערבא: מלה — בסלע, משתוקא — בתריין³⁵ כלומר, אם תרצה לקנות את המלה בסלע — קנה את השתיקה בשתים³⁶.

שנינו כמשנתנו: קראה על פה לא יצא וכו'.

מנלן?

אמר רבא: אתיא "זכירה" — "זכירה". כתיב הכא במגילה: "והימים האלה נזכרים", וכתיב התם בפרשת עמלק: "כתב זאת זכרון בספר"³⁷. מזה להלן — בספר, אף כאן —

יכולין להיות רק אצל בני אדם. ע"כ אין לנו לשבח את הקב"ה — רק בתארים שנאמרו בתורה, ושנתקנו ע"י חז"ל. ולכן כל המספר בשבחו יותר מדי, הוא כעין מנאץ — ונעקר מן העולם.

34. כך פירש רש"י. והמהרש"א פירש, דהך "יסופר" — משמע יותר מדי, שהוא מלשון ספירה.

35. האדמו"ר מרוזין היה אומר: איזוהי מלה השווה סלע? כאשר "משתוקא" — בתריין. דהיינו, אם נשאר אצל האומר שתי פעמים מלים אחרות — שלא אמרן. ומזה נלמד מעלת השתיקה!

36. עיין במהרש"א שמבאר, דהאי מילתא קאי אדלעיל, לגבי המספר בשבחו של מקום יותר מדי.

37. איתא בשו"ע [או"ח סי' תרפ"ה ס"ז], די"א שקריאת פרשת זכור — מדאורייתא היא. ובהגהות הגר"א שם ציין לגמרא זו. ועיי"ש עוד

דאמרינן, אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא, ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה — לא היונן יכולין למימר להו, ואת אמרת כולי האי ואזלת?! משל למלך בשר ודם, שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו בשל כסף, והלא גנאי הוא לו!?"

32. כך כתב רש"י. והקשה הטורי אבן, אם אין מי שיכול להשמיע תהלתו של הקב"ה, א"כ איך תקנו חכמים לספר בשבחו של מקום?

והביא דבירושלמי בברכות [ריש פרק ט'] איתא: "היסופר לו וכו' אם בא אדם לספר גבורותיו של הקב"ה מתבלע מן העולם. אמר ר' שמואל בר נחמן: מי ימלל גבורות ה' — כגון אני וחבריי". משמע דחכמים גדולים כר' שמואל וחבריו, יש רשות בידם לספר גבורתו של מקום.

33. האורח ישרים כתב בהבנת מאמר זה, כי באמת כל מדותיו של הקב"ה אשר אנו מכנים אותו בהם, כמו רחום וחנון וכדו', אינן אלא עפ"י מה שאנו רואים בעינינו את הנהגתו של הקב"ה, ואינן באין אלא לשבר את האזן. אבל באמת, המדות כמו רחום וחנון וכעס ונקמה וכו'

בספר דווקא.

ומקשינן: וממאי דהאי זכירה דהתם — קריאה היא, דלמא עיון בעלמא היא?

ומתריצין: לא סלקא דעתך. דתניא, כתיב: "זכור את אשר עשה לך עמלק". יכול דהך זכירה — בלב קאמר? כשהוא אומר: "לא תשכח", הרי שכחת חלב אמור כבר. הא מה אני מקיים "זכור"? כפה!³⁸

שנינו במשנתינו: קראה תרגום לא יצא וכו'.

והוינן בה: היכי דמי, אילימא דכתיבה מקרא, וקרי לה תרגום, היינו על פה! שהרי אינו קוראה כמו שכתובה בספר!?

ומבארין: לא צריכא, דכתיבה תרגום, וקרי לה נמי תרגום.

שנינו במשנתנו: אבל קורין אותה ללועזות בלעז וכו'.

ותמהינן: והא אמרת ברישא דאם קראה בכל לשון — לא יצא?

ומתריצין: רב ושמואל דאמרי תרוייהו, דהכא מיירי בלעז יוני.

והוינן בה: היכי דמי, אילימא דכתיבה אשורית, וקרי לה יוונית, היינו על פה! שהרי אינו קוראה כפי שכתובה בספר!?

אמר רבי אחא אמר רבי אלעזר: שכתובה בלעז יוונית.

ואמר רבי אחא אמר רבי אלעזר: מניין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב "אל"?

שנאמר ביעקב: "ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל". דאי סלקא דעתך דקאמר קרא שלמזבח קרא ליה יעקב "אל", אם כן, "ויקרא לו יעקב אל" — מיבעי ליה לקרא למימר!

אלא, על כרחך דהכי קאמר קרא: ויקרא לו ליעקב "אל". ומי קראו אל? אלהי ישראל!³⁹

מיתיבי לרב ושמואל, דאמרי דבלעז יוני יצא: קראה גיפטיית, עברית, עילמית, מדית, יוונית — לא יצא. חזינן דגם בלעז יוני לא יצא!?

במג"א.

ובפני יהושע ג"כ כתב, דלכאורה יש להביא מהכא ראייה, דפרשת זכור — דאורייתא, דילפינן זכירה דמגילה — מזכירה ד"זכרון בספר", והיינו, שצריך להזכיר מעשה עמלק — ע"י קריאה בספר. ועיי"ש שדחה ראייה זו.

ובמנחת חינוך [מצוה תר"ג] איתא, דמהתורה די שיזכור בפה מעשה עמלק, ורק מדרבנן בעינן קריאה בס"ת ובעשרה. עיי"ש. ועיי"ש שם בחינוך שכתב, דמצוה זו נוהגת רק בזכרים, כי להם לעשות מלחמה ונקמת האוייב. ובמנחת חינוך שם נחלק עליו בזה.

38. מכאן הקשה המהרש"ם [בדעת תורה] על החינוך, שכתב דמצות זכירת עמלק היא בלב. דמהכא מוכח, דהיא בפה דווקא! וכן הקשה מהר"י אסאד [בתשובות, יו"ד סי' רל"א]. ובשו"ת הריב"ש [סי' שצ"א] כתב, דמצות מגילה הוא בקריאה בפה. ומה שיוצא בשמיעה — היינו מדין שומע כעונה. עיי"ש. אבל בחי' הר"ן עמ"ס פסחים [ז' ע"ב] איתא, דמצות מגילה בשמיעה. עיי"ש.

39. ורש"י על התורה פירש, דפשוטו של מקרא

שפתם⁴¹.

ומקשינן: והא קתני בברייתא: "יוונית ליוונים", משמע דליוונים — אין, יצא, אבל לכולי עלמא — לא?

ומתרצינן: אינהו, רב ושמואל, דאמור ברבן שמעון בן גמליאל. דתנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית, חזינן דסבירא ליה דיוונית — לכל כשרה.

ומקשינן: אם כן, לימרו רב ושמואל: הלכה ברבן שמעון בן גמליאל?

ומתרצינן: אי הוו אמרי הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, הוה אמינא, הני מילי בשאר ספרים, אבל במגילה דכתיב בה: "ככתבם", אימא דלא יצא אם כתבה יוונית, קמשמע לן דיצא⁴².

שנינו במשנתנו: והלועז ששמע אשורית יצא וכו'.

ומתרצינן: הא דמתניתין לא דמיא אלא להא ברייתא, דתניא: קראה גיפטית — לגיפטים, עברית — לעברים, עילמית — לעילמים, יוונית ליוונים — יצא. דבמתניתין נמי בכהאי גוונא מיירי, שקראה ללועזות. דתנן: "אבל קורין אותה ללועזות בלעז".

ותמהינן: אי הכי, רב ושמואל, אמאי מוקמי לה למתניתין בלעז יוונית דווקא, לוקמה בכל לעז, דהא דין זה בכל לשון הוא, דאם קראה לאותם שמדברים בלשון זו — יצא!?

אלא, הדרין בן. באמת מתניתין — אף בברייתא, ומיירי בכל לשון, שאם קראה בלשון גיפטית למדיים — לא יצא. אבל קורין אותה ללועזות — בלעז שלהם. ואין מחלוקת בין הברייתות, ומתניתין — כתרוייהו. וכי איתמר דרב ושמואל — בעלמא איתמר, ולא אמתניתין. והכי איתמר: רב ושמואל דאמרי תרוייהו: לעז יווני⁴⁰ — לכל כשר, ואפילו לאותן שאינה

הוא, שקרא יעקב למזבח — על שם הנס. ועיי' בפ' הרמב"ן על התורה שהארין בזה, וכתב שיש בענין זה סוד גדול, והוא רמז למה שאמרו חז"ל שאיקונין של יעקב חקוקה בכסא הכבוד.

40. כתב בשו"ת הריב"ש [סי' מ"ה], דהאי דאמרינן במס' סוטה [מ"ט ע"ב], דאמרו חכמים: "ארור אדם שילמד לבנו חכמת יוונית" [עיי"ש כל המעשה], אין הכוונה ללשון יוונית עצמה. דהא אמרינן הכא, דאדרבה, לעז יווני — לכל כשר!

אלא, דחכמת יוונית היא, לדבר בלשון יווני בחידות ובלשון סתום, שלא יבינו אותו ההמון, רק אותם שלמדו והורגלו באותן החידות. ורש"י במנחות [ס"ד ע"ב] כתב, דחכמה

יוונית — היינו רמיזות. וכתב הריב"ש, דנראה דכוונתו, שלא היו מוציאין הדיבור בלשון, אלא שהיו רומזים בידיהם או באצבעותיהם וכו'. עיי"ש.

41. כתב הריב"ש, דכל היכא דשרינן לשון שרינן נמי כתב. מיהו מסתבר דלא קפדינן בהאי אתגין ולפופות ועקומות ומוקף גויל, אלא בכתב הקדש בלבד.

ומשמע מדבריו, דמגילה הכתובה בלשון אשורית, צריכה תיג כס"ת. אמנם הטור [בס"י תרצ"א] כתב בשם בה"ג דאין צריכה תגין. וכ"כ בחי' הר"ן ובמאירי. אבל הרמ"א [שם סק"ב] כתב, דנהגו לתייגה.

42. ברש"י על המגילה, על הפסוק: "ככתבם

ומקשינן: והא לא ידע מאי קאמרי?

ומתריצין: מידי דהוה אנשים ועמי הארץ, דאינהו נמי לא ידעי מאי קאמרי — ויוצאין ידי חובתן.

מתקיף לה רבינא: מאי קשיא לך מעיקרא, ומאי איצטריך לתרוצי מידי דהוי אנשים? אטו אנן, התלמידי חכמים⁴³, קרא ד"האחשתרנים"⁴⁴ בני הרמכים — מי ידעינן פירושא דידיה?⁴⁵

אלא, מצות קריאה ופרסומי ניסא הוא, הכא נמי, בלועז ששמע אשורית, מצות קריאה היא, ופרסומי ניסא נמי איכא, דאף על פי שאינן מבינים הקריאה, שואלין את השומעים היאך היה הנס, והם מודיעים להם.

שנינו במשנתנו: קראה סירונין יצא וכו'.

לא הווי ידעי רבנן תלמידי רבי מאי "סירונין"⁴⁶.

להם שתי חטוטרות ושמונה רגלים.

ובתשובות הר"ן [הנדפס בשו"ת הריב"ש, סי' שפ"ח] כתב, דיש אומרים, ד"האחשתרנים" — היא מילה מורכבת. ועניינה: "אחש" תריין. והנו"ן — נוספת, והיו"ד והמ"ם — סימן הרבים. ועניינה, בהמות חשובות באות משני מינין, והם הפרדים. ומשום שיש בהם שאמם סוסיא, ומהם — שאמם חמורה, להכי אמר "בני הרמכים", כלומר: בני סוסיא, שהם חשובים יותר.

ובמנות הלוי הביא בשם חכם אחד, דאחשתרן הוא פרידה בלשון פרסי, אבל רמכים אינו סוסים בלשון פרסי אלא בלשון יון. וכתב דאנו אין לנו אלא דברי חז"ל, דלא ידעינן מנו. וכתב החתם סופר [בדרשות, ח"א דף ר"א ע"ג], דודאי דאחשתרן הוא פרידה, אלא שאותן פרידות ששלח מרדכי היו משונות, שהן היו בני רמכים, דהיינו סוסים שהביאו מארץ יון דווקא, שהרכיבו אותם על חמורה מארץ פרס. ולא כשאר אחשתרנים, שהם מסוס פרסי וחמורה פרסית. והיינו דקאמר דלא ידעינן מאי נינהו, שאיננו יודעים מה טבען ויתרונן.

45. כתב הרש"ש, דלפי פשוטו נראה דהם תוארים לרצים ולרוכבים. עיי"ש.

46. כתב השפת אמת, דודאי היו יודעין מהו

וכזמנם" איתא: "ככתבם — שתהא המגילה כתובה כתב אשורית". והקשה בעל מדרש שמואל, הא הכא אמרינן, דאע"ג דכתיב "ככתבם", אמרינן דאם כתבה יוונית — יצא?! וכתב, דאפשר לומר, דרש"י סבר כהר"ף והרא"ש, דלא פסקי כרב ושמואל. אלא ס"ל, דכתב יווני שוה לכל הלשונות [וכתב עוד, דאפשר שאף רב ושמואל רק לדברי רשב"ג קאמרי, שלדידיה אין חילוק בין מגילה לשאר ספרים. אבל להו לא סבירא הכין].

ולהלכתא איתא ברמב"ם, דלעז יווני לכל כשר, כרשב"ג. אבל הר"ף ס"ל דיוונית שוה לכל הלשונות, כדלעיל.

והקשה בעל המאור על הר"ף, הא לעיל [ט' ע"א] אמר ר' יוחנן דהלכה כרשב"ג?!?

וכתב הרמב"ן במלחמות, דרק לגבי שאר ספרים הלכתא כרשב"ג, אבל גבי מגילה דכתיב בה "ככתבם", יוונית — ככל לשונות. ועיי' באבי עזרי פ"ב ממגילה הל"ג.

43. כך הוא הפשט בפשטות, וכ"כ הראשונים. אמנם עיי' בר"ח שכתב, דדווקא נשים וע"ה אין בקיאין בפירוש תיבות אלו.

44. ורש"י בפירוש המגילה כתב, דהם גמלים הממהרים לרוץ. וכתב היעב"ץ דעדיין ידועים הם, ומצויים בארץ פרס, והם מין גמלים שיש

שמעוה לאמתא דבי רבי, דקאמרה לחו לרבנן דהוי עיילי פסקי פסקי לבי רבי, שהיו נכנסים מעט – ופוסקין, ונכנסין עוד מעט – ופוסקין: עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין?!

והיינו נמי פירושא ד"סירוגין" דמתניתין. שקורא מעט – ופוסק, וקורא שוב מעט – ופוסק.

לא הו ידעי רבנן מאי "חלוגלות" [שנשנו בכמה מקומות, כגון: "כל שבעת הימים לא היה אוכל השום והחלגלות". יומא י"ח ע"א].

שמעוה לאמתא דבי רבי, דאמרה ליה להווא גברא דהוה קא מברר פרפחיני [מין ירק]: עד מתי אתה מפזר חלוגלותך.

לא הו ידעי רבנן מאי פירושא דהאי קרא: "קנה חכמה וגו' סלסלה ותרוממך".

שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה להווא גברא דהוה מהפך במזוייה, אמרה ליה: עד מתי אתה מסלסל בשערך. ולמדו מכך שסלסול – לשון חיפוש והיפוך הוא⁴⁷.

לא הו ידעי רבנן מאי פירושא דהאי קרא: "השלך על ח' יהבך".

אמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה אזילנא בהדי ההוא טייעא [ישמעאל], וקא דרינא טונא [והייתי נושא משא]. ואמר לי ההוא טייעא: שקול יהביך – ושדי אנמלאי. למדנו ש"יהבך" לשון משא הוא⁴⁸.

לא הו ידעי רבנן מאי פירושא דהאי קרא: "וטאטאתיה במטאטא השמר".

שמעוה לאמתא דבי רבי, דהוות אמרה לחברתה: שקולי טאטיתא, וטאטי ביתא.

"סירוגין", אלא שנסתפקו אם הכוונה שמפסיק זמן הרבה, או שפוסק מעט מעט. וזה למדו מאמתא דבי רבי, שסירוגין הוא שפוסק מעט מעט.

47. כתב רש"י במשלי בפירושא דהך קרא ד"סלסלה ותרוממך": "חפשה! היה חוזר עליה לדקדק בה. כמו "כבוצר על סלסלות", [דהיינו] החוזר והולך בכרם, ומשיב ידו לבקש את העוללות. ובלשון חכמים: מסלסל בשערו". [וברלב"ג שם כתב, דהוא מלשון מסלול. כלומר, דרוך וסלול תמיד במסלול התורה].

ורש"י בראש השנה [כ"ו ע"ב, ד"ה סלסלה] כתב: "חפוש והפך במטמונים של תורה".

48. פירש באהל יעקב, שרבנן נסתפקו בגדר

מידת הבטחון, האם צריך לעשות השתדלות – או לא. עד שבא רבב"ח ואמר שההשתדלות אך למותר, דזמנא חדא הוה אזילנא וכו', אמר לי שקול יהביך ושדי אנמלאי. כלומר, אנכי לא שאלתי ממנו מאומה, ולא הייתי עוסק בהשתדלות. אלא הוא בעצמו אמר לי שקול וכו'.

אמנם האמרי אמת מפרש, שלמדו חז"ל ממעשה דהווא טייעא, שצריך האדם לעשות עכ"פ מעשה, ולא לסמוך עצמו לגמרי על בטחונו. כי גם הטייעא לא לקח ממנו את משאו, אלא אמר לו: "שקול יהביך", דהיינו, שאתה בעצמך תעשה מעשה. ומזה נלמד, שאעפ"י שהקב"ה הוא המכלכל את האדם, מ"מ צריך האדם לעשות מעשה.

ושמואל אמר: אין הלכה כרבי מונא.

רב ביבי מתני איפכא: רב אמר: אין הלכה כרבי מונא, ושמואל אמר הלכה כרבי מונא.

אמר רב יוסף: נקוט דרב ביבי בידך⁵¹, דהא שמואל הוא דחייש לדעת יחידאה.

דתנן: שומרת יבם, שמת בעלה בלא בנים — וזקוקה ליבום, והיו לו כמה אחים, ודינא הוא דמצוה בגדול לייבם, שקידש אחיו של היבם, שהוא גדול האחים, את אחותה של היבמה, לאחר שנפלה לפניהם ליבום. משום רבי יהודה בן בתירה אמרו: אומרים לו לאח שקידש: המתן מלכונסה עד שיעשה אחיך הגדול מעשה ביבמתו, שייבם או יחלוץ.

אבל קודם שעשה אחיו הגדול מעשה — הרי היא לכל אחד מן האחים כאשתו, על ידי זיקת ייבום. ואם כן, אסור באחותה משום אחות אשה.

ופליגי רבנן אדרבי יהודה, וסברי, דהואיל ושני אחים הם, אין זיקתה מוטלת על כל אחד מן האחים להיות כאשתו, ואם כן, מותר באחותה.

ואמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בן בתירה. חזינן דאיהו חייש לדעת יחידאה.

תנו רבנן: השמיט בה [במגילה] הסופר

תנו רבנן: קראה סירוטין — יצא. קראה יח-ב סירוטין [למפרע] — לא יצא⁴⁹.

רבי מונא אומר משום רבי יהודה: אף בסירוטין, אם שהה בתוך הקריאה, שיעור זמן שהיה בו כדי לגמור את כולה⁵⁰ — חזור לראש.

אמר רב יוסף: הלכה כרבי מונא שאמר משום רבי יהודה.

אמר ליה אבוי לרב יוסף: האי דאמרן דאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, האם הכוונה ששהה כדי לגמור מהיכא דקאי עתה — לסיפא, או דלמא: כדי לגמור מרישא דמגילה לסיפא?

אמר ליה: מרישא לסיפא. דאי נימא דהכוונה מהיכא דקאי לסיפא, אם כן, נתת דבריך לשיעורין! שאין שיעור "כדי לגמור את כולה" שווה בכל, שיש ששוהה במקום זה במגילה, ויש ששוהה במקום אחר.

אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: הלכה כרבי מונא.

ושמואל אמר: אין הלכה כרבי מונא.

בסורא מתנו הכי, כדאמרן לעיל.

בפומבדיתא מתנו הכי: אמר רב כהנא אמר רב: הלכה כרבי מונא.

50. הריטב"א הביא בשם הירושלמי [פ"ב ה"ב], דמשערינן בקורא. אבל בקרבן העדה שם כתב, דמשערינן באדם בינוני.

51. הכא מסקינן דאין הלכה כרבי מונא, ואם שהה כדי לגמור את כולה — אין חוזר לראש.

49. כתב הריטב"א, דקמ"ל דהקורא למפרע, אף שקרא פסוקים שלמים — לא יצא. שלא תאמר ד"למפרע" דמתניתין היינו דווקא שמסרס התיבות, לקרוא הפסוק מסופו לראשו. וברמב"ם [פ"ב הל"א] כתב כהירושלמי, דסירוטין היינו שקרא פסוק א', ודלג פסוק הב', וקרא פסוק ג', וחזר וקרא פסוק הב'.